3-13

2464-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

ЗАВАЛКО КАТЕРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.637.016.041:787.1

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА СКРИПЦІ

13.00.02 – теорія та методика навчання музики і музичного виховання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

НБ НПУ
100207801

Київ – 2006

2578
БІБЛІОТЕКА
НПУ імені М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Гуральник Наталія Павлівна.
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, Інститут мистецтв,
доцент кафедри фортепіанного виконавства
і художньої культури.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Орлов Валерій Федорович,
Київський університет економіки та
технологій транспорту, професор кафедри
суспільних і гуманітарних наук;

кандидат педагогічних наук,
Андрейко Оксана Іванівна,
Львівська державна музична академія
імені М.В. Лисенка, доцент кафедри скрипки.

Провідна установа: Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, кафедра
ансамблевої гри та естрадного мистецтва,
Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Захист відбудеться "13" грудня 2006 р. о 14^{30} год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий "3" листопада 2006 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради **А.В. Козир**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження визначається головною тенденцією в розвитку сучасного суспільства – ставленням до людини як найвищої цінності, що детермінує соціально-культурний прогрес. Результатом перетворень, які відбуваються в процесі розвитку українського суспільства, є перенесення в освітніх системах акцентів з колективних форм навчання на індивідуальні, що сприяють формуванню самоцінної особистості, вивченню можливостей та умов її самовдосконалення й самореалізації. На розв'язання проблеми ефективної підготовки вчителя до роботи в сучасних умовах орієнтують Закон України "Про освіту", Національна доктрина розвитку освіти, державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття"), а також державна програма "Вчитель".

Так, в державній національній програмі "Освіта" ("Україна XXI століття") окреслено визначальний напрям реформування навчального процесу у вищій школі – оновлення змісту фахової підготовки шляхом зростання в ньому компонентів, спрямованих на самовдосконалення особистості. Це посилює актуальність розробки педагогічних технологій, здатних забезпечити виконання поставлених завдань. У їх розв'язанні першочергового значення набувають проблеми формування у майбутнього спеціаліста творчого потенціалу, потреби в постійному підвищенні рівня набутої освіти, компетентності в умовах євроінтеграції освітньої системи, виховання здатності швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, що змінюється. Саме тому, оволодіння майбутнім учителем, зокрема вчителем музики, процесом самовдосконалення набуває виняткового значення.

Вивчення педагогічної та психологічної літератури свідчить, що розвитку особистості вчителя, його підготовці, самостійній діяльності завжди приділялася належна увага. Так, вплив особистісних факторів щодо спрямованості майбутніх учителів на саморозвиток досліджувався М. Анциферовою, К. Кальницькою, В. Мараловим, П. Харченко, О. Пєхотою та ін. Значна увага дослідниками приділялася проблемі самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів: зміст та методи самоосвітньої роботи вчителів розглядалися у працях А. Айзенберга, О. Кочетова, К. Левітана, В. Паламарчук, І. Наумченко, Н. Ничкало, О. Мороза, О. Рудницької; проблеми самовиховання майбутніх педагогів висвітлено в працях М. Абдугулова, А. Арета, С. Єлканова, О. Ковальова, Л. Рувинського, Г. Падалки.

У загальнопедагогічному аспекті категорія самовдосконалення майбутнього вчителя використовується у висвітленні сутності професійно-педагогічної культури, педагогічної творчості, педагогічної майстерності, педагогічного покликання, особистісного і професійного розвитку майбутнього педагога, зокрема, такими дослідниками як І. Бех, О. Бодальов, Н. Гузій, І. Зязюн,

В. Кан-Калік, Н. Кічук, Л. Мітіна, В. Семиченко, С. Сисоєва, Т. Танько, О. Шевнюк та ін. Безпосередньо до висвітлення сутнісних характеристик самовдосконалення майбутнього вчителя зверталися А. Дзундза, Ю. Калугін, В. Маралов, В. Орлов, О. Прокопова, Н. Сегеда, П. Харченко. Питання підготовки майбутнього вчителя музики розглядали О. Апраксіна, Н. Гуральник, Л. Коваль, А. Козир, Л. Масол, І. Мостова, С. Науменко, О. Олексюк, Г. Побережна, О. Ростовський, Л. Хлебнікова, В. Шульгіна, О. Щолокова. Водночас методичні засади самовдосконалення майбутнього вчителя музики як окрема цілісна система не були предметом дослідження у музично-педагогічній галузі освіти.

Проаналізована наукова література з питань підготовки вчителя музики, зокрема володіння ним самовдосконаленням в галузі музично-педагогічної освіти, соціально-педагогічна значущість проблеми та її недостатня теоретична й методична розробка зумовили актуальність та дали підстави для визначення теми дослідження: "Методичні засади самовдосконалення майбутнього вчителя музики в процесі навчання гри на скрипці".

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація входить до плану наукових досліджень кафедри фортепіанного виконавства та художньої культури Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова й складає частину наукового напряму "Зміст, форми, методи фахової підготовки вчителів" в аспекті музичної освіти та виховання. Тема дисертації затверджена Вченою радою НПУ ім. М.П. Драгоманова (протокол №8 від 26.02.2004) та узгоджена Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології України (протокол №2 від 22.02.2005).

Об'єкт дослідження – процес музично-інструментального навчання майбутніх учителів музики.

Предмет дослідження – методичні засади самовдосконалення майбутніх вчителів музики в процесі навчання гри на скрипці.

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методичні засади опанування самовдосконалення майбутніми вчителями музики в процесі навчання гри на скрипці.

Гіпотеза дослідження. Ефективність опанування процесом самовдосконалення майбутніми вчителями музики підвищиться завдяки застосуванню педагогічної технології, методичними засадами якої виступають залучення до самоосвіти, активізація саморозвитку та спонукання до самовиховання.

Відповідно до мети й гіпотези визначено такі **завдання** дослідження:

- визначити науково-теоретичну сутність та складові категорії "самовдосконалення";

- розкрити особливості самовдосконалення особистості в методичній системі української скрипкової школи, в історично-музикознавчій та науково-методичній літературі;

- визначити зміст та структуру самовдосконалення майбутнього вчителя музики (скрипаля);

- обґрунтувати методичні засади опанування самовдосконалення майбутніми вчителями музики в процесі навчання гри на скрипці;

- визначити критерії, показники та встановити рівні володіння самовдосконаленням в процесі навчання гри на скрипці;

- розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічної технології опанування самовдосконалення майбутніми вчителями музики в процесі навчання гри на скрипці.

Методологічну основу дослідження становлять: загальнотеоретичні та методологічні принципи наукового пізнання; концептуальні положення філософії, психології та педагогіки про розвиток особистості; сучасні концепції гуманізації освіти; положення про активність суб'єкта у пізнавальній діяльності.

Теоретичну основу дослідження становлять положення наукових праць з педагогіки і психології: щодо сучасних вимог до підготовки майбутніх учителів (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Лозова, Н. Ничкало, О. Пєхота, С. Сисоєва); концепції самоосвітньої діяльності педагогів (А. Айзенберг, І. Наумченко, Н. Прокопова); концепції самовиховання та саморозвитку майбутніх учителів музики (Л. Арчажнікова, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова); а також наукові розробки з методики навчання гри на скрипці (О. Андрейко, М. Берлянчик, Є. Камілларов, Т. Ковалюк, О. Станко, В. Стеценко, К. Мострас, А. Ямпольський, Ю. Янкелевич).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань та перевірки гіпотези були використані такі методи: теоретичні – системно-структурний аналіз (класифікація, систематизація, моделювання), порівняння та узагальнення, праксиметричні (вивчення та узагальнення досвіду роботи, аналіз документів), які були застосовані для здійснення теоретичного аналізу стану проблеми, що досліджувалася, розробки та теоретичного обґрунтування технології опанування самовдосконалення; емпіричні – анкетування, тестування, спостереження, констатувальний та формувальний педагогічні експерименти; методи математичної статистики.

База дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась на базі Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Уманського педагогічного університету імені П. Тичини, Переяслав-Хмельницького педагогічного університету, загалом дослідженням було охоплено 210 майбутніх учителів музики.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалося в три етапи протягом 2002–2006 років.

На першому етапі (2002–2003 рр.) проаналізовано педагогічну, психологічну та музикознавчу літературу та визначено науково-теоретичні засади дослідження. На цьому етапі встановлено вихідні методологічні позиції, виділено проблему та основні теоретичні положення дослідження, розкрито мету, завдання та основні методи дослідження.

Другий етап (2003–2004 рр.) пов'язаний з розробкою методики дослідно-експериментальної роботи, проведенням констатувального експерименту, виявленням стану володіння майбутніми вчителями самовдосконаленням, теоретичним обґрунтуванням технології опанування зазначеним процесом.

Третій етап (2004–2006 рр.) присвячено організації та проведенню формувального експерименту, під час якого апробовано технологію опанування самовдосконалення в процесі навчання гри на скрипці, проаналізовано та узагальнено результати формувального експерименту, здійснено літературне та графічне оформлення дисертаційної роботи.

Наукова новизна дослідження. *Вперше* запропоновано концептуальну модель самовдосконалення майбутнього вчителя музики на основі принципів цілісності, єдності, системної організації, яка включає самоосвіту, саморозвиток та самовиховання; дано визначення категорії самовдосконалення майбутнього вчителя музики; розроблено теоретичну модель технології опанування самовдосконаленням майбутніми вчителями музики в процесі навчання гри на скрипці. *Удосконалено* зміст та структуру самоосвіти майбутнього вчителя музики; методику мікронавчання як доцільний спосіб оволодіння студентом уміннями і навичками майбутньої музично-педагогічної діяльності. *Набули подальшого розвитку* науково-методичні засади процесу самореалізації майбутнього вчителя музики як суб'єктно-орієнтаційного функціонального комплексу, що складається з інтегративних соціально-значущих процесів, а саме: самоактуалізації, самовиховання, саморозвитку, самовдосконалення та самоосвіти; концептуальна схема процесу самопізнання, яка включає відповідні напрями, способи та механізми даного процесу.

Теоретичне значення дослідження полягає в науковій розробці актуальної проблеми мистецької педагогіки вищої школи, що сприятиме загальній розробці концепції розвитку особистості вчителя-музиканта; розширенню теоретичних засад удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музики; збагаченню наукових уявлень про можливості педагогічного опосередкування даного процесу; подальшому дослідженні процесу самовдосконалення майбутніх учителів музики.

Практичне значення роботи полягає у створенні методичних рекомендацій, розробці програм та завдань, що сприяють ефективності

опанування самовдосконалення студентами в процесі навчання гри на скрипці. Матеріали дослідження можуть використовуватися при викладанні музично-виконавських дисциплін, теоретичних курсів "Методика музичного виховання", "Методика викладання гри на скрипці" та проведенні відповідних практичних занять, а також у розробці програм з основного музичного інструменту в системі вищої музично-педагогічної освіти.

Апробація та впровадження результатів дисертаційного дослідження. Положення й висновки дисертації обговорювалися і здобули позитивну оцінку на 8 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах. Міжнародні науково-практичні конференції: "Наука і освіта 2004" (Дніпропетровськ, 2004), "Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції" (Суми, 2004), "Личность и музыка" (Мінськ, 2005). Всеукраїнські науково-практичні конференції: "Молодь, освіта, наука, культура та національна самосвідомість" (Київ, 2003), "Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: проблеми теорії і практики підготовки вчителя-вихователя-викладача" (Київ, 2005), "Мистецька освіта та мистецтво освіти в контексті формування сталого розвитку суспільства" (Київ, 2005), "Мистецька освіта як чинник людиностановлення" (Тернопіль, 2006) та міжнародний науковий семінар "Треті педагогічні читання пам'яті О.П. Рудницької" (Київ, 2005).

Основні положення дослідження впроваджено в Інституті мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка №.07-10/572 від 11.04.2006), Вінницькому державному педагогічному університеті імені М. Коцюбинського (довідка №10/29 від 07.06.2006), Рівненському державному гуманітарному університеті (довідка №115 від 12.04.2006), Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті (довідка №266 від 11.04.2006), Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д. Ушинського (довідка №1194 від 16.06.2006), Уманському державному педагогічному університеті імені П. Тичини (довідка №241/01 від 10.03.2006), Уманському музичному училищі імені П.Д. Демуцького (довідка №.50 від 7.04.2006), Черкаському музичному училищі імені С.С. Гулака-Артемовського (довідка №35 від 25.04.2006).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації були відображені у 19 авторських публікаціях, з них – 11 у провідних фахових виданнях та одному навчально-методичному посібнику в співавторстві.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (240 найменувань, з них 7 – іноземною мовою) та 7 додатків. Повний обсяг дисертації 233 сторінки, з них 198 основного тексту. Робота містить 23 рисунки та 16 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі подано загальну характеристику роботи, обгрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, визначено об'єкт, предмет і мету дослідження, сформульовано гіпотезу та завдання, розкрито методологічні та теоретичні засади, охарактеризовано методи дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження її результатів.

У першому розділі – "Науково-теоретичні передумови самовдосконалення особистості" – розглянуто сутність та складові категорії "самовдосконалення"; проаналізовано національно-історичні, мистецько-методичні чинники проблеми самовдосконалення скрипаля; визначено зміст та структуру самовдосконалення майбутнього вчителя музики.

Сучасне суспільство ставить високі вимоги перед вищою школою щодо підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів. Головною метою сучасної освіти є формування у майбутніх спеціалістів здатності до самовдосконалення, саморозвитку, самореалізації.

Оскільки термін "самовдосконалення" складається з двох змістових одиниць (само- та -вдосконалення), де головним елементом є вдосконалення, а само- означає самостійність, активність та своєрідність процесу, що формує особистість, то нами було розглянуто процес самовдосконалення через аналіз споріднених категорій, таких як "самореалізація", "самовиховання", "саморозвиток", "самоосвіта", "самопізнання".

Так, в науковій літературі самореалізація розглядається як гармонійне розкриття всіх аспектів особистості; розвиток особистісних можливостей (Н. Бабкіна, О. Газман, Л. Левченко, А. Маслоу, К. Роджерс, С. Сисоєва та ін.). У контексті нашого дослідження сутність педагогічної проблеми самореалізації особистості полягала у необхідності створення таких педагогічних умов, які б стимулювали у майбутнього вчителя прояви потреби в самовдосконаленні.

Вивчення психолого-педагогічної літератури свідчить, що визначення й обгрунтування відмінних ознак поняття „самовдосконалення" відбувалося з різних позицій:

- суб'єктного підходу – як фундаментальну здібність людини ставати і бути дійсно суб'єктом власного життя, досягати вищого оптимального рівня власного розвитку (І. Бех, В. Маралов, Є. Ісаєв, В. Слободчиков та ін.);

- акмеології – як орієнтованість особистості на "акме" – доступне вдосконалення в усіх аспектах життєдіяльності людини (А. Деркач, В. Зазикін, Н. Кузнєцова, Є. Коваленко, В. Вакуленко та ін.).

Самоосвіта є особливою системою, яка має відносну самостійність, завершеність, потребує спеціальної педагогічної організації та спрямована на

всебічний розвиток особистості вчителя для забезпечення високої якості навчання й виховання учнів. Система самоосвіти включає: установку, педагогічну самооцінку, завдання, методи, ефективне навчання та виховання.

Саморозвиток – це усвідомлена діяльність, спрямована на вдосконалення особистості відповідно до вимог професії, що ґрунтується на таких позиціях: предметній, особистісній, професійно-психологічній, методичній.

Самовиховання – це усвідомлений та самокерований розвиток особистості, в процесі якого поступово формуються якості та здібності людини. Процес самовиховання включає такі складові: визначення індивідуальних особливостей, інтегральний розгляд цих особливостей у проекції на певні зовнішні вимоги, окреслення напрямів подальшого розвитку, впровадження програми бажаних змін, визначення результатів роботи над собою.

Для з'ясування особливостей самовдосконалення майбутнього вчителя музики (скрипаля) було проаналізовано досягнення в історії розвитку скрипкової методики та узагальнено основні методи навчання гри на скрипці представників української скрипкової школи. Так, методичні засади самовдосконалення в процесі навчання гри на скрипці ґрунтуються на важливості самостійної роботи в процесі вивчення музичного твору (М. Ерденко, Н. Скоромовський), на використанні методів колективного навчання (Д. Бертьє, Я. Магазінер), необхідності всебічного розвитку скрипаля (П. Столярський, І. Добржинець), застосуванні комплексного підходу до проблем скрипкової методики (О. Андрейко, В. Стеценко).

Проаналізувавши категорії "самовиховання", "саморозвитку", "самоосвіти", "самовдосконалення" та особливості самовдосконалення в процесі навчання гри на скрипці, було визначено, що самовдосконалення є одним із шляхів самореалізації особистості вчителя музики і відбувається на основі самопізнання, самооцінки та завдяки самоконтролю та саморегуляції. *Самовдосконалення майбутнього вчителя музики в процесі навчання гри на скрипці – це свідома діяльність в системі його неперервної музично-педагогічної освіти, яка спрямована на подальший розвиток професійно значущих якостей, підвищення фахового рівня та ефективності навчально-виховної роботи з музичного мистецтва.*

Оскільки самовдосконалення це складний процес розкриття особистісного потенціалу, було запропоновано структуру самовдосконалення майбутнього вчителя музики, яка складається з трьох основних компонентів – самоосвіти, саморозвитку, самовиховання та двох додаткових – самопізнання, самооцінки.

Ідеї цілісності, єдності, системної організації самовдосконалення дозволили представити цей процес концептуально, у вигляді багатовимірного простору, який складається з трьох взаємопов'язаних площин: самоосвіти, саморозвитку, самовиховання. Ці три складові об'єднані глобальною метою –

самореалізацією та мають власні напрями, які не повторюються, а вступають у складні діалектичні відношення. Ґрунтуючись на розробленій ідеальній моделі вчителя музики (скрипаля) були визначені напрями кожної із складових самовдосконалення: самоосвіти – загальнокультурний, методологічний, психологічний, педагогічний та методичний; саморозвитку – мотивація, психофізіологічні можливості, педагогічні здібності, музичні здібності та виконавські якості; самовиховання – креативність, духовність, рефлексія, комунікативність та емпатія.

У другому розділі – "Дослідно-експериментальна робота з реалізації методичних засад самовдосконалення майбутнього вчителя музики в процесі навчання гри на скрипці" – теоретично обґрунтовано технологію опанування процесом самовдосконалення майбутніми вчителями музики (скрипалями), проведено констатувальне дослідження, викладено основний зміст формувального експерименту, проаналізовано результати експериментальної роботи.

Одним із факторів успішного проведення формувального експерименту була розробка теоретичної моделі технології опанування процесом самовдосконалення майбутніми вчителями музики. Оптимальність структури технології було досягнуто завдяки врахуванню системної взаємозумовленості та комплексної цілісності її складових: концептуальної основи, яка ґрунтується на ідеї самовдосконалення в процесі самовиховання, саморозвитку і самоосвіти; змістової частини, яка включає цілі, зміст кожного з етапів опанування самовдосконалення; процесуальної частини, що містить організацію навчально-виховного процесу, методи і форми розвитку особистості студента.

Вирішальною умовою розробки технології опанування процесом самовдосконалення майбутніми вчителями музики було послідовне дотримання принципів загальнопедагогічної та музичної освіти: наочності, системності, систематичності, усвідомленості, самостійності й активності суб'єкта навчальної діяльності. Також були враховані провідні принципи виховання: зв'язок із життям, єдність свідомості та поведінки, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою й самодіяльністю студентів, наступність та систематичність педагогічних впливів. Розробка теоретичної моделі технології опанування процесом самовдосконалення ґрунтувалась на провідних наукових підходах, а саме: аксіологічному, системному, комплексному, методичному, праксеологічному та контекстному.

Структурно процес самовдосконалення було умовно поділено на етапи: 1 – самопізнання й самооцінка, прийняття рішення самовдосконалюватися; 2 – планування й розробка власної програми самовдосконалення (самоосвіти, саморозвитку, самовиховання); 3 – практична діяльність з реалізації поставлених завдань в роботі над собою; 4 – самоконтроль і самокорекція цієї діяльності.

Зовнішніми факторами даного процесу було визначено: зміст та організацію навчально-пізнавальної, науково-дослідної та виконавської діяльності студентів; особливості педагогічної практики; взаємодію між викладачами і студентами в процесі спілкування; ознайомлення студентів з ідеальною моделлю майбутнього вчителя музики (скрипаля). До внутрішніх факторів протікання процесу самовдосконалення було віднесено: усвідомлення студентом суперечностей між „Я – реальним" та „Я – майбутнім вчителем музики"; особистісні якості; систему уявлень про майбутню музично-педагогічну діяльність.

На основі теоретичного аналізу сутності самовдосконалення майбутнього вчителя музики (скрипаля) було визначено такі критерії володіння самовдосконаленням: мотиваційний (ставлення до майбутньої музично-педагогічної діяльності, характер і сила мотивації, її дієвість та сталість); освітній (якість теоретичної підготовки щодо самовдосконалення, включення у науково-дослідницьку та творчу діяльність, характер активності у діяльності); виконавсько-педагогічний (стабільне підвищення виконавської майстерності, доцільність та ефективність використання скрипки як засобу музичного розвитку школярів, володіння педагогічною імпровізацією) та самооцінний (характер самооцінки – процесуально-ситуативна, якісно-статична, перспективно-динамічна).

У відповідності до вищезазначених критеріїв, було встановлено три рівні володіння самовдосконаленням:

Низький рівень – *пасивний* – характеризують байдуже ставлення до майбутньої музично-педагогічної діяльності; пасивність у самовдосконаленні; недостатня теоретична підготовка щодо володіння технологією самовдосконалення; відсутність включення до науково-дослідницької та творчої діяльності; репродуктивний характер активності у діяльності; відсутність підвищення виконавської майстерності; уникнення використання скрипки як засобу музичного розвитку школярів; відсутність педагогічної імпровізації; процесуально-ситуативна самооцінка.

Середній рівень – *усвідомлений* – характеризують позитивне ставлення до майбутньої музично-педагогічної діяльності; часткова активність щодо самовдосконалення; відповідна достатня теоретична підготовка; часткова включеність до науково-дослідницької та творчої діяльності; рефлексивний характер активності у діяльності; ситуативне підвищення виконавської майстерності; стихійне та малоефективне використання скрипки як засобу музичного розвитку школярів; недосконале володіння педагогічною імпровізацією; якісно-статична самооцінка.

Вищий рівень – *акме-рівень* – характеризують одухотвореність, спрямованість на самовдосконалення; стійкість цілей, перетворення їх на

домінанту життєдіяльності; володіння сукупністю теоретичних знань та умінь щодо самовдосконалення; включеність у творчу та науково-дослідницьку діяльність; творчий характер активності у діяльності; стабільне підвищення виконавської майстерності; педагогічно доцільне та ефективне володіння скрипкою як засобом музичного розвитку школярів; володіння педагогічною імпровізацією; перспективно-динамічна самооцінка.

Для встановлення рівнів володіння студентами самовдосконаленням у констатувальному експерименті було використано комплексну методику, яка охоплювала педагогічне спостереження, анкетування, тестування, інтерв'ювання. Використані методи уможливили точне визначення вихідного рівня володіння самовдосконаленням, що дозволило виявити повноту взаємодії самоосвіти, саморозвитку та самовиховання як складових самовдосконалення; виокремити засоби та умови, які сприяють ефективності самовдосконалення в процесі навчання гри на скрипці.

На першому етапі констатувального експерименту, який мав пошуково-орієнтаційну спрямованість, було проведено анкетування 210 студентів 4–5 курсів з метою з'ясування їх зорієнтованості на самовдосконалення, активності та усвідомленості ними власних дій в даному процесі. За допомогою анкетування з'ясовано, що проблема самовдосконалення є досить актуальною (90% опитаних займаються або намагаються займатися самовдосконаленням), проте у більшості респондентів виникають труднощі в даному процесі, вони не володіють або частково володіють його формами, методами та засобами.

Другий етап констатувального експерименту містив чотири підетапи та безпосередньо був пов'язаний з виявленням рівнів володіння самовдосконаленням за допомогою визначених критеріїв. Рівень вираження мотиваційного критерію володіння самовдосконаленням показав, що у 46,6% студентів він є низьким, у 26,7% –середнім та у 26,7% високим. Рівень вираження освітнього критерію становить: у 36,7% студентів – низький, у 50% – середній та у 13,3% –високий. Рівень вираження виконавсько-педагогічного критерію є низьким у 70% студентів, середнім у – 23,3% та високим лише у 6,7%. Окремо слід зазначити, що 95% майбутніх учителів музики (скрипалів) не вміють доцільно та ефективно використовувати скрипку як засіб музичного розвитку та виховання школярів. Діагностика характеру самооцінок студентами власної сутності на фаховому та особистісному рівнях дозволила встановити, що 30% студентів мають процесуально-ситуативну самооцінку, 50% – якісно-статичну та лише 20% перспективно-динамічну.

Результати констатувального експерименту дозволили зробити висновок: на пасивному рівні володіють самовдосконаленням 55%, на усвідомленому – 45% та на акме-рівні не володіє жоден студент. Крім того встановлено, що в процесі навчання гри на скрипці за традиційною методикою приділяється недостатня

увага оволодінню студентами процесом самовдосконалення, в той же час констатувальний експеримент сприяв виокремленню найбільш доцільних, ефективних напрямків та засобів самовдосконалення.

У формувальному експерименті було апробовано педагогічну технологію опанування процесом самовдосконалення, на її основі практично вирішувалися поставлені завдання кожного з чотирьох етапів експерименту.

Метою ***першого етапу – інформаційного*** – було ознайомлення студентів з процесом самовдосконалення, ідеальною моделлю вчителя музики (скрипаля), оволодіння методами самопізнання та самооцінки. На даному етапі пріоритетним компонентом самовдосконалення було визначено самоосвіту, що обумовило головну мету – успішне оволодіння самоосвітньою діяльністю (оволодіння методами роботи з науково-методичною та музичною літературою, прийомами осмислення тексту, конспектування, реферування; оволодіння теоретичними знаннями щодо самовдосконалення). Досягнення поставленої мети відбувалося за допомогою таких методів: інформаційного, проблемного, самопізнання, самоосвіти, моделювання, самоаналізу понять.

Структура першого етапу містила такі блоки: теоретичний (оволодіння знаннями); оволодіння методами самопізнання; самостійне відпрацювання навичок самопізнання та самоосвіти; вирішення проблемних ситуацій в процесі гри на скрипці та формування адекватної самооцінки. Слід зазначити, що на даному етапі обов'язковим було опрацювання майбутніми вчителями музики навчально-методичного посібника Н. Гуральник та К. Завалко "Розвиток скрипкової школи східної Європи XX ст.: історія, теорія, методика".

Метою ***другого етапу – організаційно-діяльнісного*** – було опанування процесом саморозвитку як компонентом самовдосконалення. Структура етапу містила блоки, що були спрямовані на розвиток музично-педагогічних навичок: використання методики мікронавчання та виконавсько-педагогічні завдання.

Так, метод мікронавчання – це організований викладачем педагогічно доцільний спосіб оволодіння студентом вміннями і навичками майбутньої музично-педагогічної діяльності, в ході якого цілеспрямовано та систематично відпрацьовуються окремі елементи майбутньої фахової діяльності. Головна особливість даного методу полягає в тому, що студент виконує роль викладача та тим самим, до початку педагогічної практики у школі, відпрацьовує необхідні вміння й навички. Метод мікронавчання забезпечував: включення майбутнього вчителя в ситуацію пошуку відповідно до запропонованої викладачем інструкції; виникнення зовнішньої мотивації, спрямованої на виконання завдання та її перехід у внутрішню мотивацію; оцінювання в процесі музично-педагогічної діяльності власних зусиль, самопочуття та почуття задоволеності собою; стимуляцію та активізацію емоційного та інтелектуального тонусу, вольової рішучості, самоконтролю й самодисципліни. Розробка мікроуроків спиралася на

необхідність вдосконалення студентами (скрипалями) базових музично-виконавських вмінь та навичок: звуковидобування, штрихів, вібрації, акордової техніки, подвійних нот.

У виконавсько-педагогічному блоці завдань використовувалися методи, що сприяли розвитку самостійної пізнавальної активності студентів: складання репертуарних списків музичних творів у доповнення до шкільної програми з музики, письмових та усних анотацій до музичних творів з метою подальшого їх використання на уроках музики у школі; побудова фрагменту уроку зі слухання музики на основі запропонованого музичного матеріалу; самостійне планування процесу роботи над музичним твором (від попереднього ознайомлення до публічного виступу).

Метою ***третього етапу – рефлексивно-комунікативного*** – було опанування самовихованням як компонентом процесу самовдосконалення. Даний етап складався з трьох блоків методів: рефлепрактикуму, до якого входили творчі завдання та тренінги; заходи щодо оволодіння методами аутотренінгу; заходи щодо застосування методу усвідомлення особистісного смислу (за А. Пілічаускасом) та методу проектів.

В ході рефлепрактикуму формувалися навички побудови продуктивного діалогу та полілогу, розроблялися та аналізувалися способи постановки проблем, можливі шляхи їх вирішення, збагачувався педагогічний досвід. Оволодіння методом аутотренінгу, як одними із методів самовиховання, не лише сприяло підвищенню розумової та вольової активності, розвитку уяви, уваги, пам'яті, а також навчанню гри на скрипці. Метод усвідомлення особистісного смислу сприяв самовихованню творчої індивідуальності студентів завдяки створенню ними індивідуальних творчих концепцій музичного твору та опрацюванню стильових особливостей композиторської думки. Метод проектів дозволив студентам оволодіти шляхами поєднання традиційного та творчого прочитань музичних творів.

Метою ***четвертого етапу – самостійно-творчого*** – була перевірка ефективності володіння студентами самовдосконаленням та активізація раніше засвоєних знань, тобто самостійне застосування ними набутих умінь щодо самовдосконалення в умовах педагогічної практики в школі. На даному етапі кожному студентові пропонувалося працювати за індивідуальною, самостійно складеною програмою самовдосконалення, вести "Щоденник акмеологічних спостережень". Поряд із традиційними уроками музики студенти проводили тематичні лекції-концерти.

Для визначення ефективності запропонованої педагогічної технології, виявлення якісних і кількісних змін у досліджуваних процесах були застосовані методика контрольного експерименту, що включала проведення діагностичних зрізів за програмою констатувального експерименту з використанням адекватних

йому методів, порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного діагностування за показниками розроблених нами критеріїв в контрольній та експериментальній групах (порівняння отриманих експериментальних даних подано у табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка оволодіння майбутніми вчителями музики самовдосконаленням

Групи	Рівні опанування процесом самовдосконалення (%)			Середнє арифметичне (бали)	Медіана (бали)	Мода (бали)	Стандартне відхилення (бали)
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень				
Констатувальний експеримент							
КГ	53,3	46,7	0	46,23	39,5	36,1	18,42
ЕГ	56,7	43,3	0	46,1	39,5	34,71	18,49
Формувальний експеримент							
КГ	33,3	66,7	0	48,26	41	36,7	17,75
ЕГ	0	70	30	71,5	79	86	17,08

У ході проведення експериментального дослідження в повному обсязі була підтверджена висунута гіпотеза. Експериментальні дані свідчать про підвищення ефективності володіння майбутніми вчителями музики самовдосконаленням в процесі навчання гри на скрипці у разі впровадження в навчально-виховний процес вищої музично-педагогічної освіти відповідної педагогічної технології, що грунтується на концептуальній ідеї самовдосконалення як єдності самоосвіти, саморозвитку та самовиховання.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення методичних засад самовдосконалення майбутнього вчителя музики в процесі навчання гри на скрипці та обґрунтовано нову концепцію їх реалізації в системі вищої педагогічної освіти; запропоновано та експериментально перевірено технологію опанування процесом самовдосконалення, що грунтуються на традиційних і нетрадиційних формах організації навчального процесу. Завершення дисертації, підтвердження гіпотези дослідження та вирішення всіх поставлених завдань дозволило зробити наступні висновки:

1. Нагальним завданням реформування навчального процесу у вищій школі є оновлення змісту фахової підготовки майбутніх учителів шляхом зростання в ньому компонентів спрямованих на самовдосконалення особистості. Саме тому, набуває актуальності розробка методичних засад самовдосконалення майбутніх учителів музики, зокрема в процесі навчання гри на скрипці.

2. Науково-теоретичний аналіз сутності категорії "самовдосконалення" через категорії "самореалізація", "самоосвіта", "саморозвиток", "самовиховання", "самопізнання" та "самооцінка" дозволив визначити даний процес як свідому діяльність майбутнього вчителя музики в системі неперервної музично-педагогічної освіти, яка спрямована на підвищення фахового рівня, подальший розвиток професійно значущих якостей, забезпечення ефективності навчально-виховної роботи з музичного мистецтва.

3. Теоретичний аналіз історико-музикознавчої та науково-методичної літератури з відповідної музичної галузі (скрипка) дозволив конкретизувати сутність та особливості самовдосконалення в процесі навчання гри на скрипці. Це дало підстави для визначення самовдосконалення з основ виконавської майстерності скрипаля як удосконалення ним сукупності складних виконавських дій, що містять образно-художні, музично-слухові та рухові елементи, спрямовані на виразне виконання музичного твору.

Розробка технології опанування процесом самовдосконалення майбутніми вчителями музики (скрипалями) повинна ґрунтуватися на комплексному підході до проблем скрипкової методики, необхідності всебічного розвитку скрипаля, важливості самостійної роботи в процесі вивчення музичного твору, а також використанні поряд з індивідуальними колективних форм навчання.

4. З метою визначення змісту та структури самовдосконалення майбутнього вчителя музики була розроблена тривимірна концептуальна модель даного процесу, що забезпечує системну єдність її складових: самоосвіти, саморозвитку та самовиховання. Дана модель має багатокомпонентну структуру, а саме – включає обов'язкові напрями в кожному з трьох компонентів (самоосвіта – методичний, педагогічний, психологічний, методологічний, загальнокультурний; саморозвиток – мотивацію, психофізіологію, педагогічні здібності, музичні здібності, виконавські якості; самовиховання – креативність, духовність, рефлексію, комунікативність, емпатію). Також необхідно враховувати, що самовдосконалення є одним із шляхів самореалізації особистості вчителя музики і відбувається на основі самопізнання, самооцінки та завдяки самоконтролю й саморегуляції.

5. Розроблено методичні засади опанування процесом самовдосконалення майбутніми вчителями музики, а саме:

- залучення до самоосвіти як необхідного засобу становлення особистості, що передбачає оволодіння методами самоосвітньої діяльності та сприяє підвищенню рівня освіченості майбутнього вчителя музики;

- активізація саморозвитку як основи активної життєвої та професійної позиції, що передбачає оволодіння методами й засобами саморозвитку та забезпечує розвиток творчого особистісного потенціалу;

- спонукання до самовиховання як вияву високого рівня саморегуляції особистості, що забезпечує вибір та впровадження методичних засобів реалізації програми позитивних особистісних змін.

6. Для визначення рівнів володіння самовдосконаленням було розроблено відповідні критерії та їх показники: мотиваційний (ставлення до майбутньої музично-педагогічної діяльності, характер і сила мотивації, дієвість, сталість); освітній (якість теоретичної підготовки щодо опанування технологією самовдосконалення, включення у науково-дослідницьку та творчу діяльність, характер активності у діяльності); виконавсько-педагогічний (стабільне підвищення виконавської майстерності, доцільність та ефективність використання скрипки як засобу музичного розвитку школярів, здатність до педагогічної імпровізації) та самооцінний.

Завдяки аналізу стану проблеми в практиці підготовки майбутніх учителів музики було з'ясовано, що більшість опитаних намагаються самовдосконалюватися. В той же час у респондентів виникають труднощі в процесі самовдосконалення, виявлене володіння ним часткове, стихійно виражене, використовуються лише окремі форми, методи та засоби. Жоден майбутній вчитель музики не володіє самовдосконаленням на високому рівні, на середньому рівні ним володіють 45%, а на низькому – 55%.

7. В дисертації запропоновано теоретичну модель технології опанування самовдосконаленням майбутніми вчителями музики, що складається із: концептуальної основи (грунтується на ідеї самовдосконалення в процесі самовиховання, саморозвитку і самоосвіти); змістової частини (мета самовдосконалення, зміст кожного з етапів оволодіння самовдосконалення); процесуальної частини (організація навчально-виховного процесу, методів і форм розвитку особистості студента, самопізнання, самоосвіти, саморозвитку, самовиховання та процесу їх взаємодії в умовах навчання гри на скрипці).

8. У ході формувального експерименту було апробовано технологію опанування самовдосконалення в процесі навчання гри на скрипці. Експеримент складався з чотирьох етапів (інформаційного, організаційно-діяльнісного, рефлексивно-комунікативного та самостійно-творчого), довів доцільність та ефективність впровадження запропонованої технології в практику навчання майбутніх учителів музики.

Дані формувального експерименту дали можливість констатувати позитивну динаміку щодо рівнів володіння самовдосконаленням у студентів експериментальної групи в порівнянні з контрольною, що свідчить про ефективність розроблених та апробованих методичних засад педагогічної технології опанування самовдосконалення в процесі навчання гри на скрипці.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Подальшого вивчення та наукового обґрунтування потребують питання

опанування процесом самовдосконалення майбутніми вчителями інших спеціальностей; актуальним є дослідження методологічних засад, закономірностей і принципів оволодіння саморозвитком, самоосвітою і самовихованням як складовими самовдосконалення; окремого розгляду заслуговує проблема індивідуальних і типових відмінностей студентів у процесі оволодіння самовдосконаленням.

Основні положення дисертації викладено у таких публікаціях автора:

1. Завалко К.В. Індивідуальність педагога-скрипаля як чинник розвитку особистості студента // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук праць. – Вип.1 (6). – К.: НПУ, 2004. – С. 246-250.

2. Завалко К.В. Критерії та рівні опанування технологією самовдосконалення майбутніми вчителями музики (скрипалями) // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Вип. 9: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т Реклами, 2005. – С. 53-56.

3. Завалко К.В. Науково-теоретичні засади самовдосконалення викладача-скрипаля // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Зб. наук. праць УДПУ ім. П. Тичини. – К.: Міленіум, 2005. – Випуск 11. – С. 30-35.

4. Завалко К.В. Методичне забезпечення самовдосконалення музично-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики (скрипаля) // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук праць. – Вип. 2 (7). – К.: НПУ, 2005. – С. 86-92.

5. Завалко К.В. Самовдосконалення викладача-скрипаля на шляху до педагогічної майстерності // Наука і сучасність: Зб. наук. праць НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К.: НПУ, 2005. – Том 47. – С. 89-95.

6. Завалко К.В. Становлення української скрипкової школи: історичний аспект // Наукові записки: Зб. статей НПУ ім. М.П. Драгоманова / Укл. П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко. – К.: НПУ, 2005. – Вип. 58. – С. 215-224.

7. Завалко К.В. Творчість як складова самовдосконалення майбутнього вчителя-скрипаля // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць. – Вип. 4 (14). – К.: НПУ, 2005. – С. 32-37.

8. Завалко К.В. Педагогічна компетентність та самовдосконалення в мистецькій освіті: теоретичні аспекти // Імідж сучасного педагога, 2005. – №9-10 (58-59). – С. 122-123.

9. Завалко К.В. Теоретичне визначення технологічної моделі самовдосконалення майбутнього вчителя музики (скрипаля) // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Зб. наук. праць УДПУ ім. П. Тичини. – К.:

Міленіум, 2005. – Випуск 14. – С. 20-25.

10. Завалко К.В. Організація педагогічного експерименту з опанування майбутніми вчителями музики технологією самовдосконалення в процесі навчання гри на скрипці // Наука і сучасність: Зб. наук. праць НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К.: НПУ, 2006. – Том 53. – С. 36-43.

11. Завалко К.В. Науково-методичні засади самостійної роботи майбутніх учителів музики (скрипалів) в процесі самовдосконалення // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – Тернопіль: ТПУ, 2006. – № 5. – С. 61-64.

12. Гуральник Н., Завалко К. Розвиток скрипкової школи східної Європи XX століття: історія, теорія, методика: Навч.-метод. посібник. – К.: НПУ, 2005. – 144 с. (особистий внесок здобувача: розділ 1 – 1.2, 1.3, 1.4; розділ 2 – 2.3; розділ 3 – 3.2, 3.3, 3.4; розділ 4 – 4.1, 4.2).

13. Жаворонкова К.В. Успадкування основних педагогічних принципів П.С. Столярського в сучасному професійному навчання творчої молоді // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість: Зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. – К.: Європ.ун-ту, 2003. – Т. 4. – С. 73-76.

14. Завалко К.В. Музичні конкурси та їх професійне значення для сучасного скрипкового мистецтва // Наука і освіта 2004: Матер. VII Міжн. наук.-практ. конф. Т. 30 Музика та життя. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004.– С. 5-7.

15. Завалко К.В. Індивідуальність педагога-скрипаля як чинник розвитку особистості студента // Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: теоретичні та методичні засади розвитку: Тези Міжн. наук. конф. – Суми: СумДПУ, 2004. – С. 105-106.

16. Завалко К.В. Идеальная модель учителя музыки в структуре самосовершенствования // Личность и музыка: материалы IV Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 19-20 дек. 2005г. / Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка. – Мн.: БГПУ, 2005. – С. 246-250.

17. Завалко К.В. Педагогічна майстерність видатних скрипалів минулого як чинник самовдосконалення сучасних викладачів скрипки // Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: проблеми теорії і практики підготовки вчителя-вихователя-викладача: Мат. Всеукр. наук.-практ. конф. – К.: НПУ, 2005. – С. 93-95.

18. Завалко К.В. Парадигми освіти як підходи до вирішення проблеми самовдосконалення педагога-музиканта // Мистецька освіти та мистецтво освіти в контексті формування сталого суспільства: Зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. – К.: ДАКККіМ, 2005. – Ч. 2. – С. 69-71.

19. Методика проведення мікроуроків в процесі самовдосконалення виконавської майстерності майбутнього вчителя музики (скрипаля): Методичні

рекомендації / Укл. Завалко К.В. – К.: НПУ, 2006. – 20 с.

Завалко К.В. Методичні засади самовдосконалення майбутнього вчителя музики в процесі навчання гри на скрипці. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання музики і музичного виховання. – НПУ імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2006.

Дисертацію присвячено проблемі самовдосконалення майбутнього вчителя музики в процесі навчання гри на скрипці. В ній визначено сутність, структурні компоненти та розроблено методичні засади педагогічної технології опанування процесом самовдосконалення.

Теоретично доведено, що ефективність опанування процесом самовдосконалення майбутніми вчителями музики значно підвищиться завдяки застосуванню в практику педагогічної технології, методичними засадами якої виступають в практику навчання гри на скрипці розробленої технології опанування залучення до самоосвіти, активізація саморозвитку та спонукання до самовиховання.

Експериментально перевірено відповідні методичні засади, які забезпечують ефективне оволодіння процесом самовдосконалення та можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх учителів музики.

Ключові слова: самовдосконалення, самоосвіта, саморозвиток, самовиховання, майбутній учитель музики (скрипаль).

Завалко Е.В. Методические основы самосовершенствования будущего учителя музыки в процессе обучения игре не скрипке. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения музыке и музыкальное воспитание. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2006.

Диссертация посвящена проблеме самосовершенствования будущего учителя музыки в процессе обучения игре на скрипке. В ней на основе изучения философских, психолого-педагогических, искусствоведческих исследований аспектов самосовершенствования личности раскрывается сущность самосовершенствования будущего учителя музыки.

Самосовершенствование определяется как сознательная деятельность будущего учителя музыки в системе его непрерывного музыкально-педагогического образования, которая направлена на дальнейшее развитие профессионально-значимых качеств, повышение уровня профессионализма и эффективности учебно-воспитательной работы в музыкальном образовании. Самосовершенствование будущего учителя музыки основывается на

концептуальной модели, которая включает системное единство ее составляющих: самообразования, саморазвития, самовоспитания. Компоненты самосовершенствования имеют собственные направления и объединены общей целью – самореализацией.

В диссертации разработаны критерии и показатели диагностики уровней владения студентами самосовершенствованием. В частности, определены такие критерии: мотивационный (отношение к будущей музыкально-педагогической деятельности, характер и сила мотивации); образовательный (качество теоретической подготовки относительно самосовершенствования, включенность в научно-исследовательскую и творческую деятельность, характер активности в деятельности); исполнительско-педагогический (стабильное повышение исполнительского мастерства, эффективное владение скрипкой как средством музыкального развития школьников, владение педагогической импровизацией); характер самооценки. В соответствии с критериями выделены три уровня владения самосовершенствованием: высокий – акме-уровень, средний – осознанный и низкий – пассивный.

В результате констатирующего эксперимента у большинства студентов был выявлен низкий уровень владения самосовершенствованием, что свидетельствует о недостаточном внимании к данной проблеме. В тоже время это позволило выделить наиболее оптимальные направления, сосредоточится на наиболее перспективных и эффективных способах овладения самосовершенствованием.

В диссертации предложена теоретическая модель технологии овладения самосовершенствованием в процессе обучения игре на скрипке, которая состоит из: концептуальной основы (самосовершенствование как системное единство самообразования, саморазвития, самовоспитания); цели и содержания каждого из этапов самосовершенствования; процессуальной части: организация образовательного процесса, методов и форм развития личности студента. Освоение данным процессом происходило в четыре этапа, для каждого этапа было определено приоритетное направление самосовершенствования: на первом – самообразование, на втором – саморазвитие, на третьем – самовоспитание и на четвертом – самостоятельное применение технологии.

На первом этапе – информационном – проводилось ознакомление будущих учителей музыки с процессом самосовершенствования, идеальной моделью учителя музыки (скрипача), овладение методами самообразовательной деятельности. Данный этап состоял из четырех блоков: лекционного, овладения методами самопознания и самообразования, самостоятельной работы и формирования адекватной самооценки. Второй этап – организационно-деятельностный – состоял из двух блоков, направленных на развитие музыкально-педагогических навыков: использование методики микрообучения и

выполнение исполнительско-педагогических заданий. Третий этап – самовоспитательный – состоял из трех блоков, направленных на овладение методами самовоспитания: рефлепрактикума, аутотренинга, использования метода осознания личностного смысла и метода проектов. Целью четвертого этапа – самостоятельно-творческого – была проверка эффективности владения студентами самосовершенствованием в целом и активизация ранее усвоенных знаний, то есть их самостоятельное применение в условиях педагогической практики в школе. Каждый студент на данном этапе работал на основе индивидуальной самостоятельно составленной программы самосовершенствования.

В результате исследования установлено, что овладение самосовершенствованием, организованное в соответствии с разработанной технологией овладения имеет положительную динамику. Сравнительная характеристика полученных экспериментальных данных на основе количественных и качественных показателей экспериментальной и контрольной групп убедила, что предложенная в исследовании методика обеспечивает эффективное овладение будущими учителями музыки самосовершенствованием в процессе обучения игре на скрипке.

Ключевые слова: самосовершенствование, самообразование, саморазвитие, самовоспитание, будущий учитель музыки (скрипач).

Zavalko K.V. Methodical grounds of self-improvement of the the future music teacher during training to playing violin. – The Manuscript.

Dissertation for awarding of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on a speciality 13.00.02 – Theory and technique of musical education. – NPU of M.P. Dragomanova's name. – Kiev, 2006.

The dissertation is devoted to a problem of self-improvement of the future music teacher during training to playing violin. The essence, structural components is determined and the technological model of mastering by self-improvement is developed in it.

It is theoretically proved, that efficiency of the future music teachers' mastery of a technique of self-improvement during training to playing violin can be reached owing to introduction into teaching and educational process of the higher musical-pedagogical education the technological model of mastering by self-improvement.

The technological model which provides effective mastering by self-improvement is checked experimentally up and can be used during preparation of the future music teacher.

Keywords: self-improvement, self-education, self-development, self-education, the future music teacher (violinist).

	б/н
	Завалко К.В.
Методичні засади самовдосконалення..	
2006	д/ц

Поверніть книгу не пізніше зазначеного терміну

ТОВ «Трансфер».